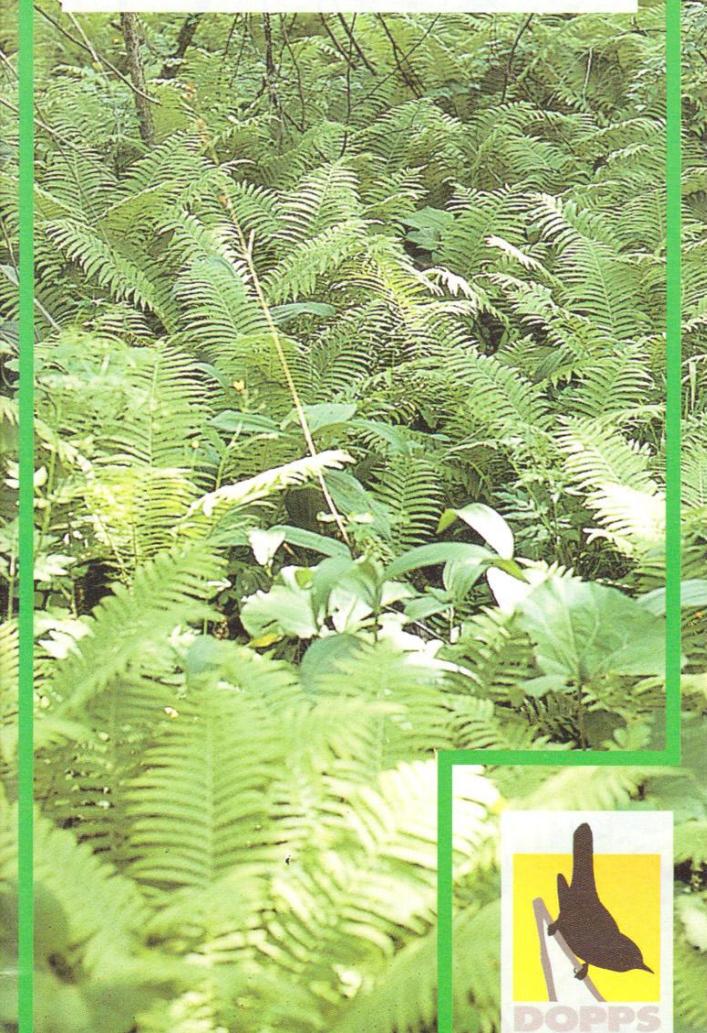

BLATA IN MLAKE PRI RADOMILJAH

OSEBNA IZKAZNICA

Kaj so Blata in Mlake?

Blata in Mlake so poplavni gozd črne jelše z mnogimi travniki in jasami blizu Radomelj.

Lega

Ležijo na Mengeškem polju, na severovzhodnem delu Ljubljanskega polja. Še natančneje ležijo v Rovški kotlini, ki kot podaljšek Ljubljanskega polja leži pod pobočji zahodnega dela Posavskega hribovja.

Velikost: 30 ha.

Opis območja

Svet Rovške kotline, ob obeh bregovih potoka Rovščice, je ilovnat in zamočvirjen, za kmetijstvo neprimeren. Prav zaradi tega je narava na tem območju še razmeroma nespremenjena in ohranjena. Ob levem in desnem bregu Rovščice se razteza poplavni svet Blat in Mlak.

To je večinoma z gozdom poraščena krajina. Mir in spokojnost nas tu vselej opominjata na svojevrstno odmaknjenost. Okolica je namreč zelo živahna, gosto naseljena, obdelana in gospodarsko razvita. Gozdni svet Blat in Mlak je precej sklenjen. Nekoliko bolj mozaično in raznoliko podobo pa nam dajejo maloštevilne jase in krčine. Tudi tu so številni še živahni zavoji Rovščice kot tudi taki, kjer je voda le še znamenje hudih dni ter manjše vodne površine, v lokalnem jeziku imenovane kar "bajerji".

Poplavni gozd črne jelše v jesenskem času.
Foto: P. Legiša

Mlake in blata ležijo v manjši depresiji, dolinici, nižji od bolj suhe in peščene okolice. Ti peščeni nanosi so večinoma porasli z rdečim borom, smreko in posameznimi gradni. Le posamezna drevesa velikega jesna, vrb, belega gabra in doba nekoliko prekinejo sicer zanimivo prevlado značilnega poplavnega jelševja, ki leži na nižje ležeči terasi pod peščenimi nanosi.

Na nekaterih delih srečamo košene jase, ki jih ponekod že zarašča mlado vrbovje ter urno rastoče trepetlike in breze. Rovščica ima tu včasih kar več strug, njihove poti pa se spreminjajo malone ob vsakem deževju. Zanimivi vodni preplet napaja žechno jelševje in temu edinstvenemu svetu podarja še bolj skrivnostno podobo.

Poplavni gozd črne jelše

Črna jelša (*Alnus glutinosa*) je ena redkih drevesnih vrst, ki uspeva na vlažnih, zamočvirjenih ilovnatih tleh, kjer je razkroj organskih snovi omejen, hraničnih snovi pa primanjkuje. Ker je v takem okolju skoraj popolnoma brez konkurenco, raste v obširnih sestojih. Vmes se vrinejo kvečjemu posamezna drevesa čremse, doba ali belega gabra. Na nizko ležeči poplavni terasi, ki jo je v preteklih stoletjih in tisočletjih izprala mala Rovščica, sedaj pa jo neprehnomoma obliva in napaja, so nastali idealni pogoji za uspevanje vlagoljubnega jelševja.

Kratkoprsti plezalček (*Certhia brachydactyla*) s svojim prilagojenim kljunom stika za ličinkami žuželk, ki se skrivajo pod drevesnim lubjem.

Foto: M. Perušek

Neprehodnost ter prvobitnost zamočvirjenega območja še povečujejo podrta debla dreves in številno odlomljeno vejevje, raztreseno po redkih poteh, krčinah in gozdnih tleh. Spomladi iz zaspane trhlovine in omrtvele vlažnosti vselej mokrih tal vzbrsti in z nesluteno radoživostjo vzplameni polno in bujno-kipeče življenje.

Tla v velikem številu prekrijejo belo-rumene glavice kronic ali velikih spomladanskih zvončkov (*Leucojum vernum*) in tri- ali večprsti modri cvetovi dvolistnih morskih čebulic (*Scilla bifolia*). Ko belo-modra preprogna izgine, jo prerastejo gosti šopasti listi peruše (*Matteuccia struthiopteris*) - nenavadne praproti, ki daje celotnemu območju svojstveno "pragozdno podobo".

Podro deblo - nenadomestljivo bivališče mnogih vrst nevretenčarjev, ki so hrana ptic in malih sesalcev.

Foto: M. Zabret

V tem času se prebudi tudi raznobarvni zbor ptičjih glasov. Prve začnejo potrkavati žolne in detli. Pivka (*Picus canus*) z značilnim "piv-piv-piv...", po katerem je dobila tudi ime, označuje svoj gnezditveni teritorij. Pridružijo se ji še številni veliki detli (*Dendrocopos major*), taščice (*Erythacus rubecula*) in ščinkavci (*Fringilla coelebs*). Nekoliko kasneje spomladi pestro paleto žvrgolečih glasov dopolnijo še močvirski (*Parus palustris*), čopaste (*Parus cristatus*) in velike sinice (*Parus major*), stržki (*Troglodytes troglodytes*) ter oboji kraljički: rumenoglavi (*Regulus regulus*) in rdečeglavi (*Regulus ignicapillus*).

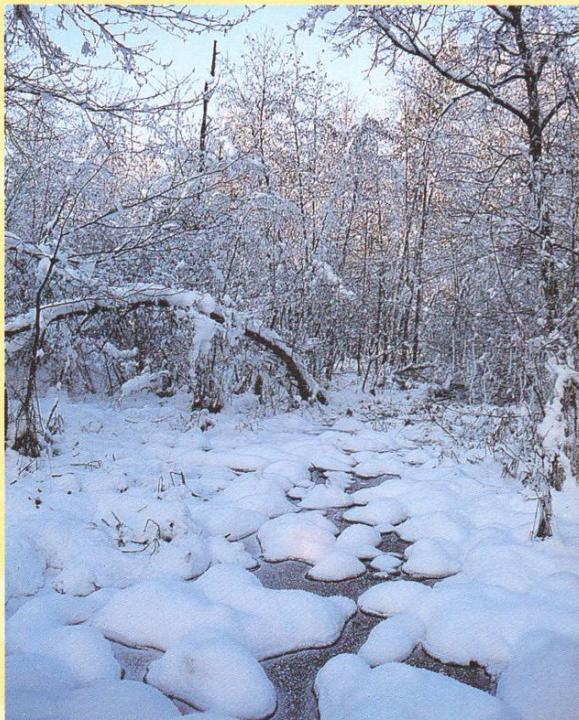
Gozdni rob in vlažni travniki

Nič manj pomembni od strnjениh gozdnih sestojev črne jelše niso vlažni travniki in gozdni rob, ki nastane ob stiku obeh življenskih prostorov. Z večanjem mozaičnosti in

raznolikosti naravne in kulturne krajine se veča tudi pestrost živih bitij, ki prebivajo na takem območju.

Posamezne gozdne krčine, zamočvirjene jase in vlažni travniki ustvarjajo pestro zbirko raznolikih habitatov, vse pa poseljujejo raznobarvni in nadvse zanimivi predstavniki rastlinskega in živalskega kraljestva.

Ptice, ki se izogibajo bodisi preveč odprtih bodisi preveč zaraščenih predelov, najdejo na gozdnem robu in v grmiščih ali bolje zaraščenih delih travnikov idealni kompromis. Med take ptice, ki žive tudi v Mlakah in Blatih, v prvi vrsto sodi kobilar (*Oriolus oriolus*), ki s svojim rumeno-črnim perjem poživi sleherno drevo, s svojim prelepim petjem pa še okrepi vzdušje tega zanimivega kraja. Pritegne mu še značilno kukanje kukavice (*Cuculus canorus*), gruljenje grivarja (*Columba palumbus*), energično čivkanje bргleza (*Sitta europaea*), melodično žvrgolenje črnoglavke (*Sylvia atricapilla*), enakomerno klepanje vrbjega kovačka (*Phylloscopus collybita*) in tanko piskanje kratkoprstega plezalčka (*Certhia brachyactyla*).

Zimska idila v Blatih.

Foto: B. Rubinič

Za ptice so zanimivi tudi sicer maloštevilni, a toliko bolj živahno obarvani močvirski travniki, kjer se spomladi bohotijo cele preproge rdeče obarvanih majskih prstastih kukavic (*Dactylorhiza majalis*), lepih cvetlic, ki jim navadno pravimo kar orhideje. Tu so še številne druge močvirske rastline, ki jih je preveč, da bi jih lahko našteli v eni sapi. Omenimo lahko le še nežni munec (*Eriophorum sp.*), ki s svojimi puhatimi glavicami pritegne taktu pomladnih sapic. Med selitvijo se tu ustavlja pri nas ogrožena kozica (*Gallinago gallinago*), podnevi tu lovijo velike žuželke rjavi srakoperji (*Lanius collurio*), po zraku za lastovkami šviga urni škrjančar (*Falco subbuteo*), ponoči jih zamenjajo male uharice (*Asio otus*), ki prežijo za malimi sesalcji, ob odmrlem štoru ali blizu struge potoka si splete gnezdo mlakarica (*Anas platyrhynchos*), na izpostavljenih vejah ob robu gozda pa se za številnimi mušicami spreletavata sivi muhar (*Muscicapa striata*) in celo redki pogorelček (*Phoenicurus phoenicurus*).

Pivka (*Picus canus*) je značilna ptica gozdnega roba, ki pri nas postaja vse redkejša.

Foto: M. Perušek

Spremembe v okolju in ogroženost območja

Mlake in Blata so zaradi odmaknjene lege, nepristopnosti in gospodarske nezanimivosti ostala prezrta s strani kmetijstva in industrije. Zanimivo območje se je ohranilo skoraj v enaki podobi, kakršno je nosilo več stoletij, morda celo tisočletij. V današnjem času pospešenega gospodarskega razvoja, širjenja urbanizma in velikega rekreacijskega pritiska na ostanke narave, zahtevajo vsa ohranjena območja še natančnejši nadzor in še učinkovitejše varstvo.

Na območju Blat in Mlak je bilo do sedaj ugotovljenih 51 vrst ptic, od katerih jih je 9 na Rdečem seznamu ogroženih ptic

gnezdilk Slovenije. Med njimi vodomec (*Alcedo atthis*), ki gnezdi v izpodjedenih stenah Rovščice in pogorelček (*Phoenicurus phoenicurus*), ki gnezdi v starih sadovnjakih v bližini Mlak, v katerih se pojavlja v času selitve. Kozica (*Gallinago gallinago*) in rumena pastirica (*Motacilla flava*), se prav tako v času selitve mudita na poplavnih travnikih, pivka (*Picus canus*) je gnezdilka gozdnega roba, in druge.

Eden izmed na pol mrtvih rokavov Rovščice v Mlakah v jesenskem času.

Foto: P. Legiša

Med dvoživkami najdemo ogroženega velikega pupka (*Triturus carnifex*).

V trhlem in odmrlem lesu velikih dreves in odlomljenih debel se razvijajo žuželke, nujno potrebna hrana žoln, detlov, brglezov, sinic in plezalčkov ... Skratka, narava na tem zanimivem območju na tleh ene najrazvitejših občin v naši deželi, še vedno najde dovolj prostora in spokojnosti za nemoteni razvoj in uspevanje.

Majhno divje odlagališče odpadkov na severnem robu Mlak, neprimočno sajenje za to območje neavtohtonih smrek, redke nepremišljene poseke starih dreves in nepotrebno odstranjevanje podrasti in odmrlega vejevja; vse to so primeri nepremišljenega ravnanja z Mlakami in Blati. Vendar pa naj nam bodo ti skromni primeri malomarnosti za opozorilo in poduk, česa v prihodnosti ne smemo dopustiti. Potrudimo se, da bomo generacijam, ki prihajajo in nam bodo sledile, dali vsaj tisto, kar so nam zapustili predhodniki. Mlake in Blata nam pri tem vsekakor lahko služijo kot svetel zgled.

Kako se obnašamo v Mlakah in Blatih

- Hodimo LE po označeni učni poti
- Ne trgamo rastlin in ne premikamo odlomljenih vej in razpadlih drevesnih debel
- Pse imamo na vrvici
- Ne prižigamo ognjev in ne taborimo znotraj varovanega območja
- Smo obzirni do narave in živali in se obnašamo temu primerno

Informacije: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BridLife Slovenia), p.p. 2395, 1001 Ljubljana, tel./fax: 061/138 19 00

Koncept in besedilo: Borut Rubinič, **Strokovni pregled:** dr. Peter Trontelj. **Lektura:** Anica Tomelič, **Tisk in izvedba:** Rockwell Studio, d.o.o.

Izvedbo projekta in tisk zloženke je omogočila Občina Domžale.

Naslovница: Bujno podrastje z repušo (*Mateuccia struthiopteris*) v Mlakah. Foto: P. Legiša

Podloga 1: Repuša (*Mateuccia struthiopteris*) Foto: M. Zabret

Podloga 2: Travnik in gozdní rob v Mlakah. Foto: M. Zabret

